

Anmeldelse: *Idealer i en kynisk tid*. Folkekirkens Nødhjælps generalsekretær, Jonas Nøddekær, insisterer på at holde fast i idealerne om menneskerettigheder og folkeret.

Nødhjælp i rovdyrenes tid

Rasmus Mariager

Hvor stiller det de humanitære nødhjælpsorganisationer, at den rå magt i sin mest afstumpede form synes at være tidens løsen? Hvordan skal humanitære nødhjælpsorganisationer navigere i en verden, hvor de overalt bliver betragtet som politiske aktivister og irriterende moralister?

Spørger vi generalsekretær i Folkekirkens Nødhjælp, Jonas Nøddekær, er svaret skrevet med flammeskrift og versaler: Humanitære nødhjælpsorganisationer skal i al deres virke og adfærd stå fast på fundamentet af de universelle, umistelige og udelelige menneskerettigheder, den humanitære folkeret og den regelbaserede verdensorden.

Nødhjælp skal næppe fremhæves som ren aktivisme, men som en vigtig brik i at vinde venner i en kold verden. Collage: K Vang. Kildedefoto: Eric Feferberg, Scanpix.

Kun ved at gøre dette kan nødhjælpsorganisationer bevare den troværdighed, der er en forudsætning for deres virke. Det er det *rigtige* at gøre, for nøden er stor på tværs af kontinenter. Men det er tilmed det *klogeste* at gøre, fordi det globale syd har potentiale til at afgøre udfaldet af den igangværende kamp om verdensordenen. Sådan lyder budskabet i Nøddekærs anbefalelsesværdige debatbog *Idealer i en kynisk tid* om at bedrive humanitært nødhjælpsarbejde i rovdyrenes tidsalder.

Militære konflikter kaster brand over by og land, antallet af mennesker på flugt stiger, og levevilkårene for de mest forarmede i verdens brændpunkter er ringere end på noget andet tidspunkt siden 1945. FNs fredsbevarende styrker ses næsten ikke længere. Læg dertil, at vilkårene for at yde bistand er forringet dramatisk inden for de seneste to år.

Vigtigst er Trump-regeringens beslutning sidste år om de facto at nedlægge agenturet for international udvikling og nødhjælp, USAID, som blev oprettet under John F. Kennedy i 1961 som en geopolitik investering. For Folkekirkens Nødhjælp har stranguleringen af USAID betydet en reduktion af budgettet med 140 millioner kroner alene i 2025, og det har sat spor: 18 projekter i ni lande er således blevet påvirket, mens organisationen har måttet reducere støtten til godt en million mennesker over hele verden.

Og med virkning fra februar 2026 har den amerikanske regering strammet skruen endnu en gang. Ikke alene er det blevet bestemt, at amerikanske bistandsmidler ikke længere må bruges til at fremme mangfoldighed, ligestilling og inklusion (DEI). Det er også besluttet, at nødhjælpsorganisationer, der arbejder med DEI, selv når dette sker uden støtte fra USA, fremover ikke vil kunne modtage amerikanske støttemidler.

FØR DONALD TRUMP INDTOG Det Hvide Hus for anden gang, stod USA for mere end 40 procent af verdens samlede humanitære bistand, men sådan er det ikke længere. Og med sin bog råber Jonas Nøddekær vagt i gevær. Han opfordrer os alle til at besinde os på de humanitære principper – og danske beslutningstagere til ikke at beskære det danske bistandsbudget som ellers foreslået af Venstre under den seneste folketingsvalgkamp.

Nøddekær er en ferm historiefortæller. Første del af bogen viser, hvad der sker, når nødhjælp bliver storpolitik, og byder på fortællinger om forholdene i Gaza, Etiopien, Syrien og DR Congo. Her »bruges, begrænses eller tilbageholdes« nødhjælpen og den humanitære bistand »afhængigt af, hvem de nødlidende er, og hvilke interesser der hersker«.

Anden del er beretningen om, hvorfor det er i Danmarks og Europas interesse at lægge idealer til grund for den førte udenrigspolitik. Argumentet er, at det globale syd i de kommende år vil blive en stadig vigtigere aktør. Om argumentet holder, vil tiden vise, men ubetvivleligt er det, at landene syd for Sahara synes stadig mere selvbevidste. Hvem havde for eksempel forestillet sig en delegation af afrikanske ledere stille sig til rådighed for at løse konflikten i Ukraine, sådan som det skete tilbage i 2023?

Bogens tredje del er Nøddekærs bud på, hvordan vi kan leve op til de idealer, som vi hævder at stræbe efter. Generalsekretæren udvikler her begrebet »operationel idealisme«, som i sin kerne betyder, at nødhjælpsorganisationer bør hjælpe mennesker i nød, »uanset hvad holdningerne til os er, og uanset, hvor pengene kommer fra«. Set i det perspektiv er ingen diktator for grum at arbejde sammen med. Formålet er at hjælpe, hvor nøden er størst, og afsættet skal være Genèvekonventionens humanitære principper.

Alt imens dette argument foldes ud, gengiver Nøddekær egne og andres erindringer om livet som ngo'er i krigenes og katastrofernes mørkeste afkroge. Beretninger, som sidder i læseren, lang tid efter det sidste blad er vendt. Som for eksempel historien om 13-årige Ahmed fra Syrien, der mistede et ben, da en »improviseret sprængladning« detonerede ved familiens hus. Ahmed måtte vente ni år, før han fik en protese.

JONAS NØDDEKÆR HAR skrevet et indholdsmættet og gennemreflekteret essay, der også redegør for de fejl, der er blevet begået i hjælpearbejdets hellige navn. Som dengang hjælpen først og fremmest bestod af donationer og gaver. Det var velment, da Bob Geldof og Nanna Lüders i 1980'erne sang og indsamlede til fordel for nødlidende etiopiere, men ifølge Nøddekær er det i dag tydeligt, at det var en usund form for bistand.

Etiopien blev et symbol, og Afrika reduceret til et kontinent i nød – og det kom der ikke meget godt ud af på den lange bane, selvom millioner af munde blev mættet for en stund. Billedet af det globale nord som frelser og det globale syd som et »lidende kontinent« forhindrede investeringer og udvikling. Nøddekær argumenterer for, at humanitær nødhjælp bør omfatte

etablering af partnerskaber og opbygning af faciliteter, der på sigt skal gøre modtagerlandene uafhængige af vedvarende støtte.

Et andet dilemma er nødhjælpsorganisationernes relation til statsmagten, for hvori bør den bestå? Det dilemma blev tydeligt, da Rusland bombede Folkekirkens Nødhjælps lokaler i Kyiv i september 2024. Ved tilfældighedernes mellemkomst stod forsvarsminister Troels Lund Poulsen kort tid efter uden for de sønderskudte ruiner med netop Nøddekær ved sin side. For rullende kameraer udtalte den daværende forsvarsminister:

»Sammen med efterretningerne fra fronten understreger det, hvorfor det giver mening, at Danmark og de øvrige NATO- og EU-lande fortsætter med at levere våben og ammunition til Ukraines frihedskamp. Og også hvorfor det er nødvendigt, at vi skruer yderligere op.«

Bombningen af en nødhjælpsorganisation, der pr. definition er neutral, blev således brugt som argument for at sikre den ene af krigens parter våben og ammunition, som skulle bruges til at ødelægge den anden part. Endda mens generalsekretæren for den angiveligt neutrale nødhjælpsorganisation stod ved siden af og smilede pænt.

Hvad skal Rusland mene om Folkekirkens Nødhjælp i en sådan situation? Kan man forestille sig, at Putin vil åbne grænserne for organisationen, såfremt det måtte blive relevant? Er Folkekirkens Nødhjælp her ikke blot en trojansk hest, der indsmugler vestlige værdier under dække af medmenneskelighed?

Formuleringen »giv mig et sted at stå, og jeg vil flytte Jorden« tilskrives den oldgræske matematiker Archimedes og udgør bogens slutord. Forandring er mulig, mener Nøddekær, og det opfordrer han så til, at vi alle kæmper for. Ifølge matematikkens love er netop et fundament forudsætningen for at kunne flytte Jorden. For Nøddekær er dette fundament »idealet om medmenneskelighed«.

Jonas Nøddekær: Idealer i en kynisk tid. Et modsvar til krig og kaos. 180 sider. 239,95 kr. Eksistensen.